

تعطیلی تدریجی شرکت‌های مهندسی مشاور

اشاره

طی یک دهه گذشته، بسیاری از شرکت‌های مهندسی مشاور ایرانی یا از بین رفته‌اند و یا به شدت تضعیف شده‌اند. وجود مطالبات معوقه، عدم تعریف پروژه‌های جدید مطالعاتی، متوقف بودن جریان نقدینگی در پروژه‌های جاری، عرصه رقابت نابرابر با شرکت‌های خصولتی و یا تحت پوشش نهادهای نظامی در ارجاع کار، فشار مضاعف سازمان تأمین اجتماعی و وزارت دارایی، همه و همه ادامه حیات این بنگاه‌های خصوصی را به مخاطره انداخته است. برای شناخت دقیق‌تر شرایط وخیم موجود، گزارشی بر گرفته از مطالعات آماری درباره وضعیت شرکت‌های مهندسی مشاور در سال‌های ۹۴ و ۹۵ در شماره پیشین فصلنامه مهندس مشاور منتشر گردید. در این شماره نیز در ادامه گزارش یادشده برخی از حقایق موجود به نظر خوانندگان می‌رسد.

مهندس محمدرضا صافدل
مهندسین مشاور رهاب

قربانیان دولت‌های بدون برنامه و یا بودجه

درباره وضعیت وخیم شرکت‌های مهندسی مشاور به ویژه در دو سال اخیر، گزارش‌های فراوانی تهیه و ارائه شده است. اینکه طی دو سال ۹۴ و ۹۵ بیش از ۸۴ درصد شرکت‌ها مجبور به تعدیل نیرو و اخراج کارشناسان خود شده‌اند و میانگین تعدیل صورت گرفته بیش از ۴۷ درصد از توان فکری و سرمایه نیروی انسانی آنها بوده است، آماری بسیار نگران کننده برای صنعت احداث کشور به شمار می‌آید. در واقع باید این آمار را آژیری هشدار دهنده دانست که وضعیت بحرانی این شرکت‌های خصوصی دانش بنیان

را اعلان می‌نماید، شاید که توجه و رسیدگی جدی و سریع از سوی دولت و نظام کارفرمایی را به دنبال داشته باشد. در بررسی این گزارش‌ها شاید در نگاه اول، کمبود منابع دولت دلیل اصلی کاهش تخصیص بودجه‌های عمرانی و کم توجهی به صنعت احداث قلمداد شود، اما در واقع علت این نیست. در این گزارش با بررسی جوانب موضوع و بررسی و تحلیل بودجه سال ۱۳۹۶ ملاحظه خواهید کرد که علت در "نوع نگاه و باور دولتمردان و سیاستگذاران" است؛ و الا با پیش گرفتن سیاست‌ها و راهکارهایی نه چندان صعب و پیچیده، می‌توان این وضعیت را از حالت "تهدید" به حالت "فرصت" تبدیل کرد.

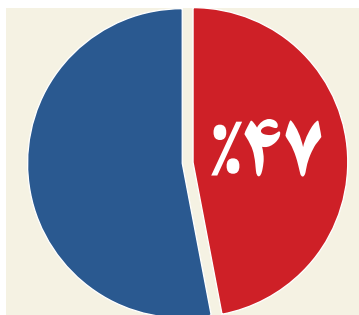
بودجه سال ۱۳۹۶ به زبان ساده

بر اساس اطلاعات رسمی، بودجه کل کشور در سال ۱۳۹۶ برابر ۱۰۸۵ هزار میلیارد تومان است که در دو مسیر مصرف می‌شود:
 الف) بودجه عمومی دولت
 ب) بودجه شرکت‌های دولتی
 در نمودار صفحه بعد شمای کلی مصارف بودجه کل کشور ارائه شده است.

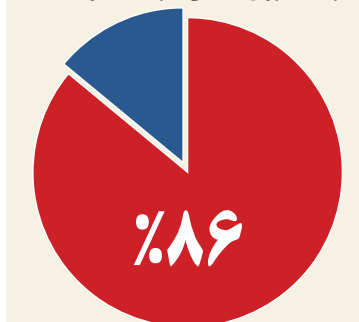
الف) بودجه عمومی دولت به میزان ۳۷۱ هزار میلیارد تومان

برای تحلیل‌های مرتبط با حوزه ابتکار عمل دولت، باید به سراغ رقم منابع عمومی دولت رفت و نباید آن را با رقم بودجه عمومی دولت اشتباه گرفت. منابع عمومی دولت مجموع منابع عمومی و منابع اختصاصی است. منابع اختصاصی منابعی هستند که قانون‌گذار محل مصرف آنها را تعیین کرده و به اصطلاح ساده‌تر محل مصرف معمولاً همان دستگاه ایجاد کننده درآمد است (مانند درآمد بیمارستان‌ها و ...).

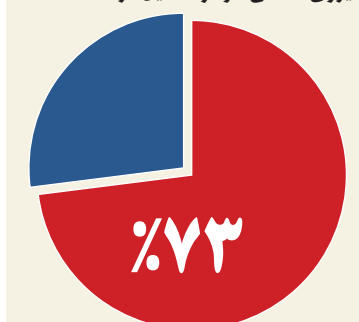
اختصاصی کردن درآمدهای بودجه (بجز در موارد ویژه) و هزینه کردن آن در مصارف خاص، خلاف اصول مدیریت و برنامه‌ریزی است چرا که ممکن است خیال دستگاه اجرایی را راحت‌تر کرده و راندمان پایین سازمان مربوطه را به همراه داشته باشد (مطابق آمار رسمی منتشر شده در سال ۹۶، متوسط ساعت کار مفید افراد شاغل در بخش دولتی در طول یک روز فقط ۲۲ دقیقه است!) و یا می‌تواند انگیزه کسب درآمد به شکل نادرست را در آن دستگاه بالا ببرد (سخت‌گیری و کارشکنی در قبال ارباب رجوع، کاغذبازی، بوروکراسی اداری پیچیده و زمان‌بر) و این روند پراشکال سال‌های سال اصلاح نگردد چرا که سازوکاری برای رصدهای موثری این سازمان‌ها برای دستگاه عظیم و طویل دولت یا مجلس وجود ندارد.

تعدیل نیروی صورت گرفته، چند درصد از سرمایه نیروی انسانی شرکت‌ها بوده است؟

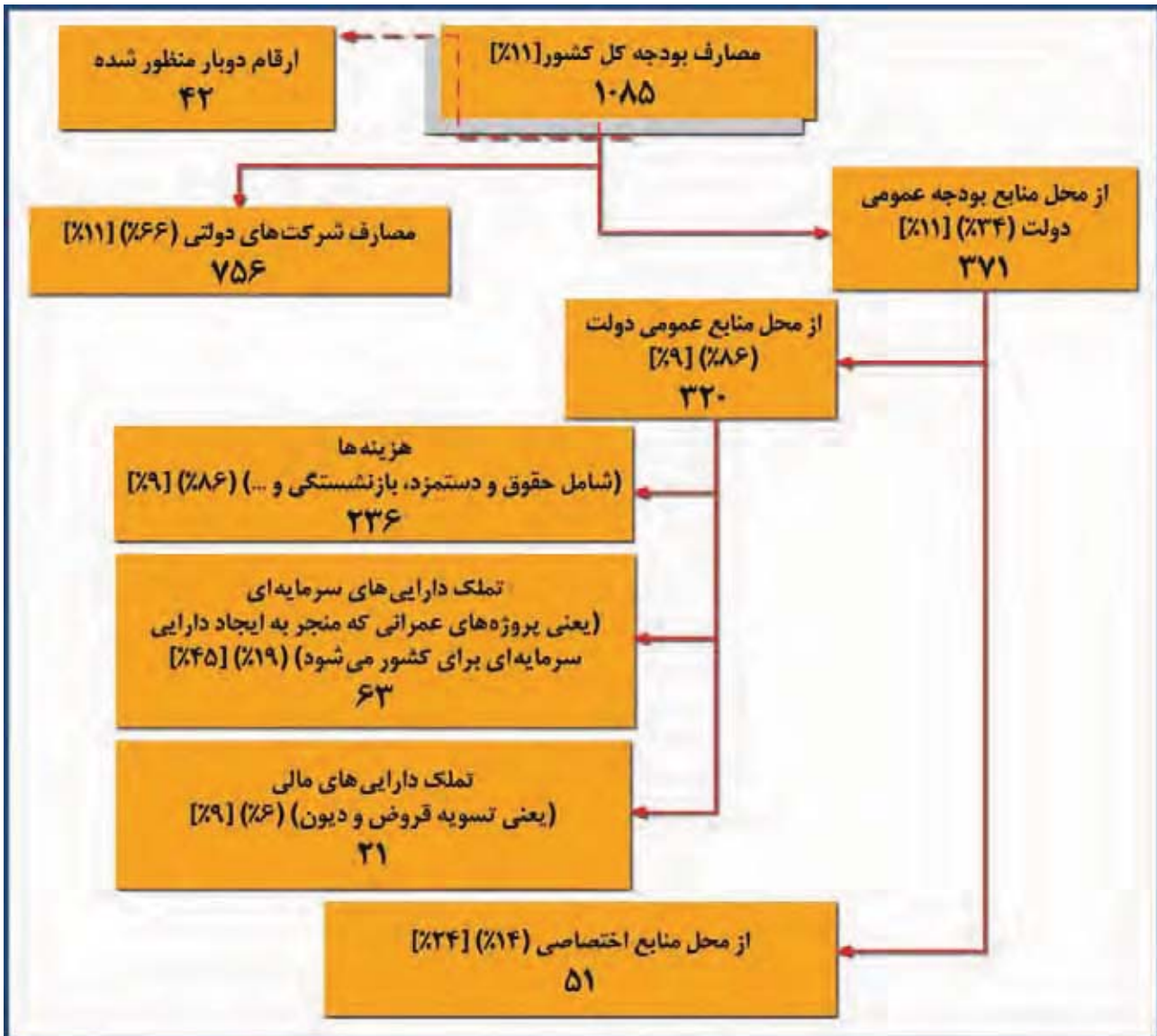
چند درصد از شرکت‌ها در سال‌های ۹۴ و ۹۵ نیروی انسانی خود را تعدیل کرده‌اند؟

متوسط کاهش قراردادهای مطالعاتی طی دو سال ۹۴ و ۹۵

خلاصه‌ای از گزارش وضعیت شرکت‌های مهندسی مشاور طی دو سال ۹۴ و ۹۵ که در شماره پیشین فصلنامه منتشر گردید.

توضیح: اعداد داخل کروشه درصد تغییر نسبت به قانون بودجه ۱۳۹۵ و اعداد داخل پرانتز درصد از شاخه بالاسری را نشان می‌دهند.

مجزا به صورت ویژه به تحلیل بودجه عمرانی مصوب خواهیم پرداخت.

ب) بودجه شرکت‌های دولتی به میزان ۷۵۶ هزار میلیارد تومان رقم بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، نزدیک به ۲/۵ برابر بودجه عمومی دولت است و این شرکت‌ها مأموریت‌های مهمی از تولید و صادرات نفت و گاز تا عملیات بیمه‌ای و بانکی را برعهده دارند. علی‌القاعده بودجه این شرکت‌ها باید متناسب با گزارش عملکرد آنها و یا پیشنهاد هیأت‌های مدیره‌شان در مجامع و یا شوراها عالی مربوطه تصویب شده و برای درج در لایحه بودجه به سازمان برنامه و بودجه کشور ارسال شود. اما بنا بر گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، اتفاقی که در عمل می‌افتد حاکی از اختصاص بودجه به این شرکت‌ها توسط سازمان برنامه و بودجه فارغ از راندمان

اگر از رقم بودجه عمومی دولت عدد بودجه‌های اختصاصی را کسر کنیم، بودجه عمومی دولت برابر ۳۲۰ هزار میلیارد تومان می‌شود. به عبارت دیگر، ۱۴ درصد بودجه عمومی دولت صاحب‌لا تغییر دارد. از این بودجه ۳۲۰ هزار میلیارد تومانی رقمی در حدود ۲۳۶ هزار میلیارد تومان صرف حقوق و دستمزد، بازنشستگی و ... کارکنان دولت می‌شود یعنی چیزی در حدود ۷۴ درصد بودجه عمومی دولت و نیز ۲۱ هزار میلیارد تومان برای تسویه قروض و پرداخت دیون دولت در سال ۹۶ در نظر گرفته شده که چیزی برابر ۶ درصد بودجه عمومی دولت است و در نهایت ۶۳ هزار میلیارد تومان تحت عنوان تملك دارایی سرمایه‌ای و یا به عبارت ساده‌تر، بودجه عمرانی در نظر گرفته شده است. شایان توجه است که بودجه عمرانی سال ۹۶ چیزی معادل ۱۹ درصد بودجه عمومی دولت و تنها ۵ درصد از بودجه کلی کشور است. در بخشی

می‌دهند. برای شفاف شدن مسأله، باید از چند زاویه به موضوع بودجه عمرانی نگریست.

بودجه عمرانی از نظر اقتصاد سیاسی

دولت‌ها و مجالس از قدیم الایام دوست داشته‌اند چه به طور ملی (مثلاً با افزایش بودجه عمرانی و نشان دادن قصد و نیت عمران و رونق بخشی به اقتصاد و ایجاد شغل و ...) و چه به طور منطقه‌ای (مثلاً با زدن تابلوی احداث یک پل، یک فرودگاه یا بیمارستان و ...) هر چند تنها با ثبت بودجه روی کاغذ، این علامت را به مردم بدهند که عملکردشان خوب است و در یک عدم آگاهی نسبی اکثریت مردم به موهومی بودن بخشی از درآمدهای پیش‌بینی شده در بودجه، چنین بودجه‌هایی را تهیه و تصویب کنند. این دروغ سیاسی - مصلحتی بزرگی است که سال‌هاست گفته می‌شود.

آیا رقم بودجه عمرانی مصوب هر سال افزایش داشته است؟

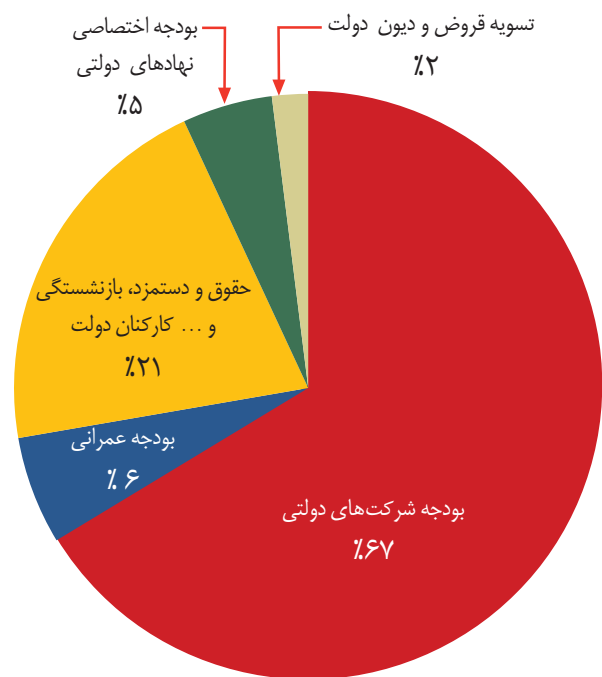
برای سال ۱۳۹۴ رقم ۴۷ هزار، برای سال ۱۳۹۵ مبلغ ۵۷ هزار و برای سال ۱۳۹۶ رقم ۶۳ هزار میلیارد تومان بودجه عمرانی مصوب شده است. این رقم برای سال ۱۳۸۰ برابر ۴ هزار میلیارد تومان بوده است. با بررسی یک دوره ۱۶ ساله یعنی از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۶ می‌بینیم که هر ساله رقم بودجه افزایش پیدا کرده، اما این همه موضوع نیست. برای بررسی بهتر باید نسبت میزان اعتبارات طرح‌های عمرانی را به تولید ناخالص داخلی سنجید. به عبارت دیگر، باید دید چه میزان از درآمد اقتصادی کشور در مسیر طرح‌های عمرانی بودجه ریزی شده است. براساس یک گزارش پژوهشی در این حوزه که در پایگاه اینترنتی اتاق بازرگانی تهران منتشر شده، این نسبت در سال ۱۳۸۰ برابر ۳/۳ درصد بوده که تا حدود ۶ درصد برای سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ رشد پیدا کرده، اما عملاً از سال ۱۳۸۸ روند نزولی را در پیش گرفته است. در چهار سال اخیر نیز این نسبت تنها در حدود ۲ تا ۳ درصد در نوسان بوده است.

با بررسی این روند کاهش "نسبت میزان اعتبارات مصوب طرح‌های عمرانی به تولید ناخالص داخلی" کاملاً واضح و روشن است. (نگاه کنید به نمودار شماره ۳).

با نگاهی به نمودار شماره ۴ ملاحظه می‌شود که اگر معیار تورم نیز در نظر گرفته شود، با اعمال تعدیل بودجه عمرانی تخصیص یافته نسبت به نرخ رشد تورم و تولید ناخالص داخلی، وضعیت بودجه تا سال ۱۳۸۷ رو به بهبود و از آن پس روند نزولی داشته است. با ارزیابی نمودارهای شماره ۳ و ۴ می‌توان نتیجه گرفت که از سال ۱۳۸۷ تاکنون یعنی در طول ۹ سال اخیر، عملاً افزایشی در بودجه عمرانی مصوب اتفاق نیفتاده است. اگر مبنای تحلیل، بودجه عمرانی تخصیص یافته باشد وضعیت از این هم بدتر می‌شود.

و گزارش عملکرد و چشم‌انداز و مأموریت سالیانه آنهاست و آنچه که تحت عنوان بودجه شرکت‌های دولتی هر ساله به مجلس ارائه می‌شود، بیشتر جهت اطلاع بوده و نمایندگان نیز چون زمان و پیش نیازهای بررسی آنها را ندارند، معمولاً این بودجه را بدون تغییر به تصویب می‌رسانند. به عبارت دیگر، ۷۰ درصد از بودجه کشور عملاً بدون ساز و کار لازم در جهت اصلاح ساختارها و برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی مبنی بر عملکرد، به تصویب می‌رسد. حال فکر کنید اگر دولت تنها ۵ درصد از این بودجه را در یک برنامه مشخص یعنی با اصلاحات ساختاری و شفاف سازی، مبارزه با فساد و موظف نمودن شرکت‌ها به افزایش راندمان و کاهش هزینه‌های غیر مؤثر در کارکرد صرفه‌جویی کند، می‌تواند رقمی معادل ۳۷ هزار میلیارد تومان را کنار بگذارد. در نمودار شماره ۲ گرافیکی از بودجه کل کشور در سال ۹۶ تصویر شده است.

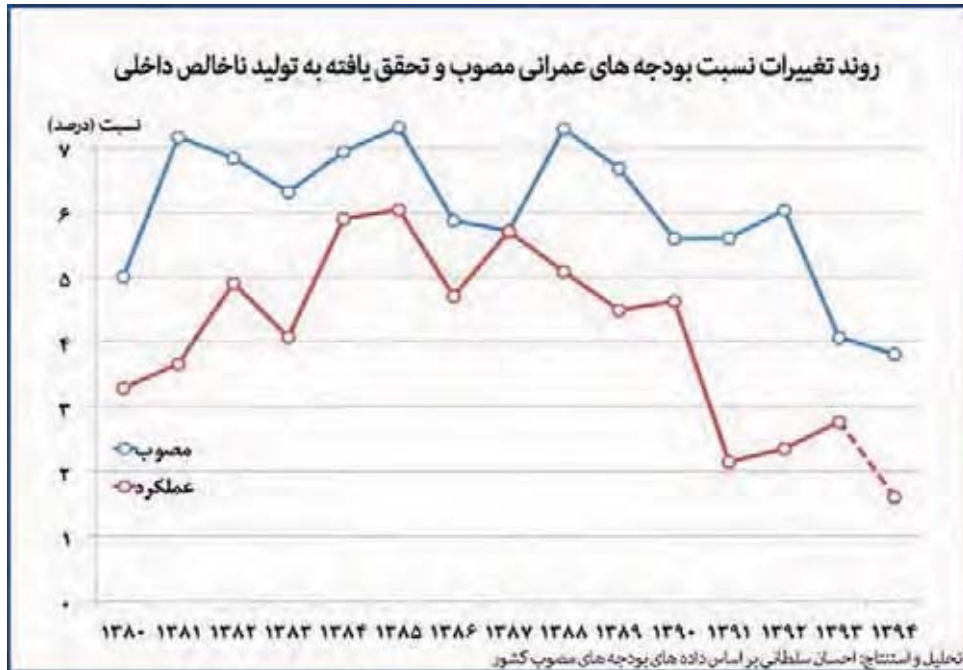
نمودار شماره ۲: تقسیم بندی محل مصرف بودجه کل کشور در سال ۹۶ (درصد از کل)

سرابی به عنوان بودجه عمرانی کشور

معمولاً عادت کرده‌ایم هنگام ارائه لوایح دولت و یا تصویب لوایح بودجه، با اخباری مانند "رشد شدید اعتبار بخش صنعت احداث" و یا "رشد قابل توجه بودجه عمرانی" و ... مواجه شویم. این اخبار در واقع مقایسه آماری نسبت به سال گذشته از مقداری است که معلوم نیست چقدرش محقق می‌شود. این موقعیت "آب‌زورد" (نامربوط و غیرمعقول) به دلیل عدم وجود رسانه‌های تخصصی صنعت احداث رخ می‌دهد و در این فقدان، رسانه‌های عمومی خبری، فارغ از تحلیل‌های کارشناسی تنها به ارائه آمار لوایح پرداخته و عملاً سرابی پیش‌روی مخاطبان قرار

نمودار شماره ۳: نسبت بودجه عمرانی به تولید ناخالص کشور

نمودار شماره ۴: اعمال تعدیل تورمی در بودجه عمرانی تخصیص یافته

زمان بندی مشخص و تعریف بودجه هماهنگ و متناسب با برنامه، اقدام نموده است. اقدام دولت تنها افزایش سالیانه بودجه عمرانی براساس رقم سال قبل از آن بوده که تصمیمی بیشتر سیاسی است تا مبتنی بر علم اقتصاد. بنابراین دلیل اصلی وضعیت وخیم صنعت احداث در عین نیازمندی شدید کشور به توسعه سریع و متوازن زیرساخت ها، نه کمبود منابع و درآمد دولت، بلکه در نگاه غلط حاکم بر نظام سیاست گذاری و تصمیم سازی است. تا زمانی که این نگاه تغییر نکند

دولت های بدون برنامه

اگر فرض کنیم که حتی ۱۰۰ درصد بودجه عمرانی در سال ۹۶ هم تخصیص یابد، میزان کارکرد این رقم با در نظر گرفتن نرخ تورم به اندازه ۴ هزار میلیارد تومان سال ۱۳۸۰ نیز نمی تواند باشد. یعنی در ۱۶ سال اخیر (دقت کنید ۱۶ سال و نه یک دوره خاص) هیچگاه دولت براساس یک نظام برنامه ریزی صحیح مبتنی بر چشم انداز توسعه و سندهای بالادستی مصوب کشور، نسبت به تهیه برنامه عملیاتی با

مراجعه به جدول شماره ۹ از پیوست دو برنامه بودجه سال ۹۶، با انبوهی از ردیف‌های غیر همخوان و بدون وحدت در برنامه‌ریزی مواجه می‌شوید. به نظر می‌رسد این جدول مفیدی است برای دولت برای کاهش از فشار نهادهای قدرتمند و سازمان‌های خاص و یا رهاشدن از لابی‌گری‌های استانی و منطقه‌ای. به عنوان نمونه، دولت برای پاسخ دادن به بخشی از درخواست‌های منطقه‌ای ذینفعان جدول ۲۰ پیوست برنامه بودجه ۹۶ تحت عنوان طرح‌های مطالعاتی و اجرایی موضوع ردیف شماره ۳۹-۵۵۰۰۰۰ را بدون ذکر اعتبار تفکیکی به تصویب رسانده است. کل بودجه این ردیف برابر ۱۵ میلیارد تومان است که باید بین ۲۸۷ پروژه مختلف اعم از سدسازی، احداث بزرگراه، تأسیسات فاضلاب، فرودگاه، بیمارستان، پارک جنگلی و ... پس از انجام مطالعه و تصویب و کسب مجوزات قانونی و پس از مبادله موافقت‌نامه با دستگاه اجرایی ذیربط هزینه شود. این نوع ردیف‌ها بجز ارائه خوراک تبلیغات منطقه‌ای به لابی‌گر محترم، کارکرد دیگری ندارد (همان که در بخش اقتصادی سیاسی در بالا بیان شد). با مقایسه این ردیف شامل ۲۸۷ پروژه و ۱۵ میلیارد تومان اعتبار مشروط با ردیف‌های دیگری از همین جدول مثلاً کمک به ستاد بازسازی عتبات عالیات با ۳۳۰ میلیارد تومان و یا ... متوجه سیاست‌گذاری تحت فشار برای پروژه‌های عمرانی خواهید شد.

باری، اتفاقی که طی این سال‌ها افتاده منجر به تشکیل دولت‌هایی بزرگ و سنگین و در عین حال تحت انواع فشارها و محدودیت از سوی نهادهای پرقدرت صاحب حق دیگری شده که مجال برای برنامه‌ریزی کلان در حوزه زیرساختی و توسعه کشور پیدا نمی‌کنند. بدون اغراق می‌توان گفت سال‌هاست قطار برنامه‌ریزی کشور از روی ریل مسیر توسعه خارج شده و تصمیم‌گیران امور دچار روزمرگی و اقدام از روی عادت شده‌اند.

یارانه نقدی، پارادکس توسعه

دوباره برگردیم به سراغ پرسش اصلی، "دولت چه میزان کمبود منابع دارد؟" و یا به عبارت دیگر، "آیا کمبود منابع دلیل عقب‌افتادگی

کشور عملاً در مسیر توسعه قرار نخواهد گرفت. با تکرار این روند مشکلات بزرگتر و بزرگتر می‌شوند زیرا همین استراتژی نادرست موجب تطویل زمان ساخت پروژه‌ها می‌شود، پروژه‌هایی که دیگر توجیه اقتصادی و کارکرد اولیه را ندارند. البته چون اعتراف به خطا و یا عقب‌گرد تعریفی در مدیریت اجرایی کشور ما ندارد، کارفرمایان از ظرفیت‌های خوب "مهندسی ارزش" و "مهندسی دوباره"، یعنی ابزارهایی که می‌توانند در مسیر بررسی وضعیت توجیه اقتصادی پروژه‌ها بر مبنای باز تعریف عملکرد آنها، جایگزین کردن و یا تغییر دادنشان، اولویت‌ها را برای مدیران تصمیم‌گیر معرفی نمایند، نیز غافل می‌مانند. این گونه است که کشور تبدیل به هزاران کارگاه چندین ساله نیمه تعطیل با پیشرفت‌های ۲۰-۳۰ درصد می‌شود و پروژه‌های حیاتی نیز پشت قطار پروژه‌های سیاسی به ایستگاه تخصیص اعتبارات نمی‌رسند و یا دیر می‌رسند. برای صحت سنجی نقد بالا به عنوان یک سند در دسترس، به آنالیز بودجه عمرانی سال ۱۳۹۶، که از سوی دولت ارائه و توسط مجلس به تصویب رسیده، می‌پردازیم.

بودجه عمرانی سال ۹۶

در اخبار آمده که ۶۳ هزار میلیارد تومان بودجه عمرانی مصوب سال ۹۶ در مقایسه با سال ۹۵ حدود ۸ درصد رشد داشته است. برای روشن شدن مطلب باید دید که این بودجه مصوب به چه شکلی قرار است هزینه شود.

بودجه عمرانی سال ۹۶ از مجموع ۲ ردیف حاصل می‌شود: الف) بودجه عمرانی دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی بالغ بر ۳۸/۷ هزار میلیارد تومان که وزارت راه و شهرسازی با ۸ هزار میلیارد تومان، وزارت نیرو با ۷/۲ هزار میلیارد تومان و وزارت جهاد کشاورزی با ۳/۱ هزار میلیارد تومان بیشترین اعتبار را به خود اختصاص داده‌اند. بی‌شک بودجه عمرانی دستگاه‌های اجرایی در صورت تخصیص یافتن به صورت ۱۰۰ درصد جذب پروژه‌های جاری خواهد شد. اما در این میان یک پرسش وجود دارد: "چقدر پروژه نیمه تمام در کشور وجود دارد؟" برای پاسخ به این پرسش، آمار مختلفی از سوی مراجع ذخیل گزارش شده است؛ اما مطابق آخرین گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، دولت برای تکمیل صرفاً ۶۰ درصد طرح‌های عمرانی (کل طرح‌ها منهای طرح‌های عمرانی متفرقه) در لایحه ۱۳۹۶ به ۳۲۰ هزار میلیارد تومان نیاز دارد. یعنی اگر دولت ۴۰ درصد از پروژه‌ها را رها کند (که البته نحوه مدیریت فشارهای سیاسی و لابی‌های قدرتمند در انتخاب پروژه‌های اولویت‌دار، خود داستان دیگری است) برای باقی پروژه‌ها بیش از ۸ برابر عدد تخصیص یافته بودجه نیاز است. اگر افزایش معنی داری (دست کم ۱۰ برابر رقم‌های فعلی) در تخصیص بودجه‌های سال‌های پیش رو رخ ندهد، با در نظر گرفتن تورم سالیانه و کسر استهلاک به دلیل تطویل، در خوشبینانه‌ترین حالت، زمان انتظار برای اتمام ۶۰ درصد پروژه‌های مورد بحث، دست کم ۱۲ سال خواهد بود. ب) بودجه ردیف‌های متفرقه شامل ۲۴ هزار میلیارد تومان. با

در مسیر توسعه است؟ یکی از پارادکس‌های موجود در اقتصاد کشور در سال‌های اخیر، بحث "پرداخت یارانه" است. بر اساس این سیاست، بودجه‌ای که با فروش نفت و گاز و دیگر سرمایه‌های این کشور حاصل می‌شود و باید در مسیر توسعه و آبادانی و رفاه هزینه گردد، به صورت نقدی به مردم پرداخت می‌شود، آن هم در سال‌های اخیر که دیگر تأثیر زیادی بر کل هزینه بسیاری از دهک‌ها ندارد. اصلاح طرح هدفمندی یارانه نیاز به تصمیماتی قاطع و سریع دارد. چاره کار حذف یارانه نقدی دهک‌های برخوردار و هزینه کردن آن در مسیر پروژه‌های توسعه‌ای و زیرساختی کشور است. از زمان شروع اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها در دی ماه سال ۱۳۸۹ تاکنون، ۷۸ مرتبه یارانه نقدی به حساب سرپرستان خانوارها واریز شده که هزینه‌ای بیش از ۲۶۰ هزار میلیارد تومان به اقتصاد کشور تحمیل نموده است. در درستی نیت و اهداف مجریان این سیاست مهم در اقتصاد کشور شکی نیست، اما امروزه پژوهش‌های مختلفی در باره تبعات ناشی از اجرای نادرست طرح و نیز آثار نگران‌کننده ادامه طرح به شکل فعلی منتشر شده است که باید مورد توجه جدی و سریع دولت قرار گیرد. برای شناخت آثار این طرح به بررسی آمار و اطلاعات رسمی می‌پردازیم.

مرکز آمار ایران برای تبیین وضعیت معیشت خانوارها آنها را در دهک اقتصادی (و نه جمعیتی) تقسیم بندی کرده است. در این تقسیم‌بندی، هزینه (درآمد) ماهانه دهک اول ۷۸۰ هزار تومان و دهک دهم ۱۶ میلیون تومان برآورد شده است. دهک پنجم ماهانه ۳/۵ میلیون تومان هزینه (درآمد) دارد. دهک‌های ششم تا نهم به ترتیب ۴/۳، ۵، ۶/۷ و ۸ میلیون تومان هزینه (درآمد) دارند. اگر هیچ تغییری در نحوه اجرای طرح هدفمندی در سال ۹۶ صورت نپذیرد، دولت باید به ۷۴ میلیون نفر یارانه بدهد که برای کل سال رقمی بیش از ۳۴ هزار میلیارد تومان است. با توجه به این که هم اکنون یارانه نقدی کمتر از ۵ درصد از کل هزینه خانوار دهک پنجم را پوشش می‌دهد و بر روند زندگی خانوارهای دهک‌های ششم تا دهم تقریباً تأثیری نمی‌گذارد، بنابراین عدم تغییر شکل اجرایی طرح هدفمندی غیرقابل قبول است. برآوردها نشان می‌دهند که از جمعیت ۷۴ میلیونی یارانه بگیر چیزی حدود ۲۲ میلیون نفر به ۵ دهک برخوردار مورد بحث در بالا تعلق دارند. عدم امکان شناسایی دقیق جمعیت ۵ دهک بالایی که از سوی دولت طی دو سال اخیر به عنوان مانع مطرح شده، عملاً ظرف مدت حداکثر ۶ ماه قابل مطالعه و جمع بندی است. اصلاح و بهبود طرح هدفمندی یارانه‌ها زوایای مختلفی در جهت کاستن از هزینه‌های دولت دارد که تنها تغییر بیان شده در بالا رقمی بیش از ۱۰ هزار میلیارد تومان در اختیار دولت قرار می‌دهد که صرف پروژه‌های عمرانی نماید.

بیان راهکار و تبدیل تهدید به فرصت با کمک جامعه مهندسی مشاور

به نظر می‌رسد که با نگاهی دراز مدت، راه حل در "تغییر دیدگاه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران نسبت به بودجه عمرانی"، "اصلاح

ساختارهای هزینه‌بر بدنه دولت"، "ایجاد اراده لازم برای صرفه جویی و افزایش راندمان شرکت‌های دولتی"، و "جلوگیری از اتلاف منابع توسط بخش‌های غیرمولد" است. اما برای ادامه حیات شرکت‌های مهندسی مشاور نیاز به اقدامات فوری و کوتاه مدت است که در ادامه می‌آید.

بر اساس تجربیاتی که از سیر صعود و نزول امکانات تأمین مالی در اختیار کارفرمایان دولتی موجود است، **دوران بی پولی بهترین دوره برای تعریف و عملیاتی کردن پروژه‌های مطالعاتی است.** با توجه به محدودیت‌های شدید تأمین مالی پروژه‌های نیمه کاره، باید قبول کرد که دولت عملاً توان تعریف پروژه‌های اجرایی جدید را ندارد، اما به دور از هیجانات سیاسی و شتابزدگی که یکی از معضلات اجرایی‌گریبانگیر پروژه‌ها در زمان وفور پول است و سابقه آن را می‌توان در نحوه تعریف و اجرایی کردن بسیاری از پروژه‌ها در زمان دهم بدون انجام مطالعات پایه و امکان‌سنجی فنی، اجرایی و اقتصادی و تنها اجرای شتاب‌زده پروژه‌ها سراغ گرفت، دولت می‌تواند مطالعات پایه و اولیه طرح‌های بزرگ زیر ساختی را مطابق سندهای بالادستی توسعه کشور در دستور کار قرار دهد. به عبارت دیگر، با توجه به اینکه **حق الزحمه مطالعات مرحله اول و دوم طراحی پروژه‌های حوزه صنعت احداث رقمی در حدود تنها ۲ درصد از کل هزینه ساخت و اجرای پروژه‌ها** را به خود اختصاص می‌دهد، اقدام منطقی آن است که در دوران کم پولی، ساخت پروژه‌های جدید را متوقف نمود اما قطار طراحی پروژه‌ها را همچنان در مسیر خود به حرکت انداخت. با این راهکار ضمن امکان ادامه حیات برای مهندسان مشاور کشور به عنوان یاریگر دولت در مسیر توسعه، علاوه بر جلوگیری از بسیاری از معضلات از جمله دلسردی جامعه مهندسی و نخبه کشور، مهاجرت جوانان تحصیل کرده به خارج، افزایش بیکاری افراد تحصیل کرده و ... مجموعه‌ای کامل از مطالعات انجام گرفته و بسته پروژه‌هایی تعریف شده بر اساس سیاست‌های کلان توسعه محور و در عین حال اقتصادی و کاربردی در اختیار نظام کارفرمایی خواهد بود تا در زمان رونق بتواند با سرعت و شتابی خوب به شکل علمی و درست مسیر ساخت کشور را ادامه دهد. این مهم می‌تواند به کاهش بیکاران تحصیل کرده که در اثر نیاز شرکت‌های مهندسی مشاور به استخدام آنها در می‌آیند نیز کمک کند. بر اساس آمار رسمی منتشر شده در سال ۹۶، ایران با ۳۳۵۰۰۰ فارغ‌التحصیل رشته‌های گوناگون مهندسی، جایگاه پنجم دنیا را پس از چین، هند، ایالات متحده و روسیه به خود اختصاص داده است. به راستی برای تبدیل یک کودک به یک کارشناس ارشد در رشته‌های مهندسی، کشور چقدر هزینه کرده و چرا باید به راحتی این سرمایه‌ها از دست بروند و جوانان این سرزمین به سوی مهاجرت سوق داده شوند؟

راهکار مطرح شده چقدر برای دولت هزینه در بر دارد؟

بیش از ۳۰۰۰ شرکت مهندسی مشاور ثبت شده در کشور وجود

برای مشاهده ناچیز بودن این رقم در مقایسه با بودجه های تصویری دولت به اینفو گراف زیر توجه کنید.

جمع بندی

در این گزارش با ارزیابی تحلیلی بودجه مصوب کشور در سال ۹۶ سعی شد تا وضعیت نامطلوب صنعت احداث کشور علت یابی و وضعیت بد جامعه مهندسی مشاور تشریح شود. براساس آنچه بیان شد دلیل اصلی شرایط بد حاکم را نه در کمبود منابع دولت ها بلکه در نگاه غلط و سیاست های اشتباه دولتمردان در بودجه ریزی بدون توجه به طرح ریزی توسعه محور و یا بودجه ریزی براساس عملکرد دانست. در این میان نیز عدم باور کارفرمایان دولتی و مسوولان کشور به جایگاه و نقش مهندسان مشاور در پروژه های اجرایی عملاً باعث شده که طی ۱۰ سال گذشته، این شرکت های خصوصی دانش بنیان به حال خود رها شوند.

اختصاص ۲ درصد از بودجه عمرانی هر سال به طور مجزا برای

تعریف پروژه های مطالعاتی در دوره فعلی پیشنهاد عملی و ممکن به دولت محترم است تا ضمن کمک به ادامه حیات مهندسان مشاور به عنوان سرمایه فکرافزار کشور در مسیر توسعه، از بیکاری و مهاجرت کارشناسان شرکت ها که سرمایه های انسانی این مرز و بوم هستند، جلوگیری شود. بی شک مطالعات انجام شده موتور محرکه خوبی برای شتاب بخشی منطقی و علمی به پروژه ها در دوره رونق آتی خواهد بود.

برگرفته ها

- "لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور" / سازمان برنامه و بودجه.
- "بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور" / مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- "طرح های عمرانی، قربانی کسری بودجه" / وب سایت اتاق بازرگانی تهران.
- "بررسی آثار پرداخت یارانه نقدی و حذف یارانه سه دهک خانوارها بر تولید و توزیع درآمدهای نهادی" / مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.

دارد که بسیاری از آنها در زمان دولت دهم تشکیل شده اند. از این میان بیش از ۸۰۰ شرکت دارای رتبه صلاحیت از سوی سازمان برنامه و بودجه، عضو جامعه مهندسان مشاور ایران هستند. اگر دولت تنها ۲ درصد رقم بودجه عمرانی سال ۹۶ را به طور جداگانه به انجام پروژه های مطالعاتی تخصیص دهد، رقمی معادل ۱/۲ هزار میلیارد تومان را می توان به این امر اختصاص داد. با این بودجه می توان دست کم برای یک سال ۱۰۰۰ شرکت مهندسی مشاور، کار مطالعاتی تعریف کرد. این هزینه اولیه را می توان در واقع یک سرمایه گذاری کوچک دولت به شمار آورد، چرا که سرمایه گذاری دولت در مطالعات طرح های مختلف به ویژه در حوزه های مرتبط با آب و انرژی و زیرساخت های ریلی، علاوه بر توان افزایشی مهندسان مشاور برای حفظ و جذب پرسنل نخبه و با قابلیت، ارزش افزوده فراوانی در بهینه کردن نحوه اجرای پروژه ها و استفاده از دانش و فناوری های نوین برای دولت به همراه خواهد داشت و می تواند به شکل قابل توجهی هزینه های آتی توسعه ای را کاهش دهد.

